ФIФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м и ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№94 (22.252) ● 2012 гъэм накъыгъэм (майм) и 25, мэрем ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Сосналы С. А. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и пащхьэ щиIэ фIыщIэм папщIэ» щIыхь дамыгъэр етыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ Абхъаз Республикэмрэ я цIыхубэм яку дэлъ зэныбжьэгъугъэр гъэбыдэным езым и щхьэкIэ куэд зэрыхищIыхьам папщIэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и пащхьэ щиIэ фIыщIэм папщIэ» щIыхь дамыгъэр етын **Сосналы СулътIан Аслъэнбэч и къуэм** *(зэрылIауэ)*.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2012 гъэм накъыгъэм и 23-м
№82-УГ

● Къэрал къулыкъущIапIэхэм

Сурэтыр **МАМИЙ Руслан** *трихащ.*

КЪАНОКЪУЭ Арсен: Властым и органхэм зыхуэмыфащэ щылэжьэн хуейкъым

КъБР-м и Iэтащхьэ Къанокъуэ Арсен дыгъуасэ хэтащ Налшык къалэ округым щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ и советым и еплIанэ сессием. Ар теухуауэ щытащ Налшык къалэ округым и щIыналъэ администрацэм и Iэтащхьэр хэхыным.

КОНКУРС комиссэм и унафэщI Бэджыдэ Мухьэмэд къызэхуэсахэр щыгъуазэ ищIащ конкурсым хэтын папщIэ кандидату щым - Хьэгъэс Залымджэрий, Налшык къалэ округым и администрацэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр зыгъэзащIэм, Балаев ТIэхьир, «Троллейбус управленнэ» муниципальнэ предприятэ зэгуэтым и унафэщIыр, Пщынокъуэ Олег, Кэнжэ къуажэм и администрацэм и Iэтащхьэр - зэрыхэтар. Кандидату зыкъэзыгъэлъэгъуахэм къапсэлъахэм едэIуа, абыхэм я программэхэм щыгъуазэ защIа нэужь, конкурсыр езыгъэкIуэкI комиссэм хэтхэм Хьэгъэс Залымджэрий къыхахащ икIи абы и кандидатурэр Налшык къалэ округым щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ и советым къыщыхалъхьащ.

Депутатхэм зэдэарэзыуэ Хьэгъэс Залымджэрий Налшык къалэ округым и щIыналъэ администрацэм и Iэтащхьэу хахащ. «Урысей Федерацэм щIыпIэ унафэр зегъэкIуэныр къыщызэгъэпэщынымкIэ, псоми я зэхуэдэ хабзэхэм я IуэхукIэ» 2003 гъэм жэпуэгъуэм и 6-м къащта Федеральнэ закон №131-ФЗ-м и 37 статьям, Налшык къалэ округым и Уставым и 48 статьям япкъ иткIэ, щIыпIэ унафэр зегъэкIуэнымкIэ советым и тхьэмадэ Муравьев Игорь щIэуэ ягъэува унафэщIым контракт ирищIылIащ.

Депутатхэм я пащхьэ къыщыщыпсалъэм Къанокъуэ Арсен псом япэу ахэр Советым зэрыхахамкIэ ехъуэхъуащ икIи тэмэму лэжьэну, дзыхь къахуэзыщIа цIыхухэм я лIыкIуэ нэсу щытыну зэригуапэр къыхигъэщащ.

«Зэрыхабзэу, республикэр псом япэу къазэрыщыхъур абы и къалащхьэм щекIуэкI социальноэкономикэ, жылагъуэполитикэ Iуэхухэр зыхуэдэрщ. Абы къыхэкIыу Налшык и лIыкIуэ органым и депутату ущытыным жэуаплыныгъэ хэха пылъщ икIи ар фэ вгъэпэжыфыну сыфщогугъ», - къыхигъэщхьэхукIащ республикэм и Iэтащхьэм.

Хьэгъэс Залымджэрий мы къулыкъур дзыхь зэрыхуащIам и гугъу щищIым, Къанокъуэ Арсен къигъэлъэгъуащ абы и унафэм щIэту Налшык жылагъуэ-политикэ зэпIэзэрытыныгъэ зэрыщызэтеувар, экономикэм, социальнэ IэнатIэм нэрылъагъуу зэрызаужьар. Къапщтэмэ, блэкIа илъэсищым кърипубыдэу къалэм и бюджетым и дотацэ Iыхьэр процент 18,5-кIэ ягъэмэщIащ, хэхъуэ Iыхьэр 2009 гъэм елъытауэ процент 133,5-м нэсащ. Апхуэдэу къалэм ищэ продукцэр процент 88-кIэ, розницэ сатур хуэди 2,4-кIэ нэхъыбэ хъуащ. КъБР-м и Iэтащхьэм зэрыжиIамкIэ, къалэ администрацэм социальнэ IэнатIэм зегъэужьынми хуэфащэн гулъытэ хуищIащ. «Зэман зыбжанэ лъандэрэ къалэдэсхэм я псэукIэр ефIакIуэ зэпытщ. Налшык апхуэдэу пашэщ ику иту ят улахуэм зэрыхэхъуэмкIи. Къалэм сабийуэ къыщалъхур нэхъ мащIэ хъууэрэ щекIуэкIа зэманым къикIащ. АбыкIэ зыкъомкIэ сэбэп хъуащ псэупIэ фондым зэрыхэхъуэр - 2011 гъэм и закъуэ псэупIэ унэу метр зэбгъузэнатIэ мини 150-рэ хьэзыр ящIащ. 2010 гъэм елъытауэ ар процент 131,6-кIэ нэхъыбэщ», - къыхигъэщхьэхукIащ Къанокъуэ Арсен.

А псоми къадэкIуэу КъБР-м и Iэтащхьэм игъэбелджылащ Налшык къалэ округым и щIыналъэ администрацэм, абы и Iэтащхьэм зэман гъунэгъум кърипубыдэу зэфIагъэкIын хуей Iуэху нэхъыщхьэхэр. Абыхэм ящыщщ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и IэнатIэм и Iуэхутхьэбзэхэм я фIагъыр къаIэтыныр, къалэр зэIузэпэщ щIыныр. «Абыхэм ятеухуа тхыгъэхэр зэпымыууэ си сайтым кърalъхьэ. А тхыгъэхэм къыщаIэт псы фIейр щагъэкъабзэ IуэхущIапIэр, уэрамхэм ирикIуэ канализацэр зэгъэпэщыжын, къалэм щыпсэухэр жэщми махуэми псыкIэ къызэгъэпэщыным теухуа программэр гъэзэщIэн, Нарт-2, Нарт-3 поселкэхэр, Вольнэ Аул, Хьэсэней, Белая Речкэ, Iэдииху хьэблэхэм зыхуэфащэ инженер инфраструктурэ щыухуэн зэрыхуейр», - къыхигъэщхьэхукIащ къэпсалъэм.

Iэтащхьэм къызэрилъытэмкIэ, икIэщIыпIэкIэ зэфIэгъэкIын хуейхэм ящыщщ къалэм и уэрамхэмрэ гъуэгухэмрэ, пщIантIэхэр, абыхэм я дыхьэпIэхэр, лъэс зекIуапIэхэр зыхуей хуэгъэзэныр, уэздыгъэхэр фIэдзэныр, апхуэдэу Налшык и хъурейгъкIэ къэзыкIухь автомобиль гъуэгу ухуэныр.

ЩIыналъэ администрацэм къыпэщыт лэжьыгъэ нэхъыщхьэ дыдэщ псэупIэхэр комплекснэу ухуэнымрэ къалэ щIыналъэм зегъэужьынымрэ. Абы Iэмал къитынущ цIыхухэм езэгъырабгъуу псэупIэхэр къащэхунымкIэ. Хьэблэщхэхэм зыхуэфащэ инфраструктурэ къыщызэрагъэпэщын, автомобиль гъуэгухэр, социальнэ IуэхущIапIэхэр щаухуэн хуейщ.

«Апхуэдэ проектхэр ягъэзэщIэн хуейщ Налшык къалэм зэрызиужьыну генеральнэ планыщIэм тету. А планыр зэхэлъхьэныр икIэщIыпIэкIэ зэфIамыгъэкIыу хъунукъым», - жиIащ Къанокъуэ Арсен.

И псалъэр щиухым, КъБР-м и Iэтащхьэм къыхигъэщащ щIыпIэ мыхьэнэ зиIэ Iуэхухэр дэгъэкIыным и лъэныкъуэкIэ щIыналъэ администрацэм и полномочиехэр нэгъэсауэ гъэзэщIэным Хьэгъэс Залымджэрий зэфIэкIыу, щIэныгъэу иIэр ирихьэлIэну зэрыщыгугъыр икIи зыпэрыува IэнатIэм ехъулIэну ехъуэхъуащ. «Зы цIыхуи Iуэхуншэу щыдгъэсынукъым, хуэмыфащэ IэнатIэми Iудгъэтынукъым. Правительствэми щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ органхэми зыхуэмыфащэхэр щылэжьэ хъунукъым. Администрацэхэм я Iэтащхьэхэр зыхуэлажьэр цIыхухэрщ. Абы къыхэкIыу цIыхухэм тэмэму епсэлъэн, ахэр республикэм щекIуэкI Iуэхухэм къыхэшэн хуейщ», - жиIащ КъБР-м и Iэтащхьэм.

Абы и жэуапу къыщыпсалъэм Хьэгъэс Залымджэрий депутатхэм къэрагъэза дзыхьым папщIэ фIыщIэ яхуищIащ икIи яубзыхуа къалэнхэр гъэзэщIэным зэфIэкIыу иIэр зэрырихьэлIэнумкIэ къигъэгугъащ.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

КъБР-м и Iэтащхьэр «Урысей зэкъуэтым» и XIII съездым макIуэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ, «Урысей зэкъуэт» партым и Совет Нэхъыщхьэм хэт Къанокъуэ Арсен партым Москва накъыгъэм и 26-м щригъэкIуэкIыну XIII съездым республикэм и делегацэм и унафэщIу макIуэ.

ПАРТЫМ и Генеральнэ советым и президиумым къищта унафэм ипкъ иткIэ съездым и делегатхэм партым и унафэщIыр хахынущ, зэман гъунэгъум кърипубыдэу къапэщыт къалэнхэр яубзыхунущ.

Дызэрыщыгъуазэщи, партым и унафэщIу щыта Путин Владимир жиIащ къэралым и Iэтащхьэу зэрыхахам къыхэкIыу а къулыкъум къытекIыну зэримурадыр. Абы къыхилъхьащ партым и съездыр и пIалъэр къэмысу накъыгъэм и етIуанэ Iыхьэм кърипубыдэу ирагъэкIуэкIыну икIи нэгъабэ дыгъэгъазэм и 4-м Къэрал Думэм и депутатхэр щыхахым парт спискэм бжьыпэр зэрыщиIыгъам къыхэкIыу «Урысей зэкъуэтым» и Iэтащхьэу Медведев Дмитрий хахыну.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

ДУНЕЙМ ЩЫХЪЫБАРХЭР

Ари арэзыкъым

Европей союзым и фондхэм къыхэкI мылъку зыIэрыгъэхьэныр егъэлеяуэ гугъу зэрыхъуам къыхэкIыу, Чехием и бюджетыр икъукIэ игъэмэщIэн хуей хъунущ. Абы къигъэгузэващ а къэралым и премьер-министр Нечас Петр. Ар нобэ Брюссель щыIуощIэ Европей комиссэм и унафэщI Жозе Мануэль Баррозу.

- Сэ зи гугъу сщIыр бюджетыр егъэлеяуэ дгъэмэщIэн хуей зэрыхъунуращ. ХэщIынур валовэ лъэпкъ продуктым и процент бжыгъэкъым, атIэ езы бюджетым и процент зыбжанэщ, - жеIэ Чехием и правительствэм и Iэтащхьэм.

Абы шынагъуэу къелъытэ Евросоюзым и фондхэм мылъку къыхуаутIыпщыну щIэлъэIу къэралхэм къагъэлъагъуэ бжыгъэр ЕС-м ахъшэ хьэзыру иIэм зэрыщIигъур. Аращ Чехием диIыгъыну щIэхьэзырыр 2013 гъэм Евросоюзым и бюджетым хэгъэхъуэнымкIэ къыхалъхьэ жэрдэмыр.

Нечас Петр къелъытэ пIалъэ кIэщIым щытыкIэр ямыхъуэжмэ, Алыджыр еврозонэм къыхэкIыу езым и лъэпкъ ахъшэр къиштэжыным фIэкIа нэгъуэщI хэкIыпIэ щымыIэну.

Ар пэж?

- Урысейм бензиныр щыпуду лъытэн хуейщ, - жиIащ федеральнэ антимонопольнэ IуэхущIапIэм (ФАС) и Iэтащхьэ Артемьев Игорь, дыгъуасэ антимонопольнэ хабзэхэр къэгъэсэбэпыным теухуауэ екIуэкIа конференцым къыщыпсалъэу.

АбыкIэ Артемьевым тегъэщIапIэ ещI Евросоюзым гъэсыныпхъэр зэрыщынэхъ лъапIэр. Ауэ а зэIущIэм унафэщIым къыщигъэлъэгъуакъым США-м бензиныр Урысейм нэхърэ процент 10-кIэ (!) зэрыщынэхъ пудыр. АтIэ, щIыдагъэкIэ нэхъ къулейр хэт? А упщIэм и жэуапыр ФАС-ми, Урысейм и властми, нэгъуэщIхэми зыкIи къалъытэркъым, гъэсыныпхъэм и уасэр щагъэувкIэ.

Илъэс зыбжанэкIэ узэIэбэкIыжмэ, бензиныр Урысейм щынэхъ лъапIэу щытащ дунейпсо уасэхэм нэхърэ процент 20 хуэдизкIэ. Абы «зэрыхэщIам» ФАС-ми и фIыгъэ Артемьевым хелъагъуэ.

Экономикэ къэхутэныгъэхэмкIэ «РИА-Аналитика» центрым и экспертхэм къызэрахутамкIэ, мы гъэм и мэлыжьыхьым бензиным и лъапIагъкIэ Урысейр тежыжащ Къэзахъстанми, Белоруссиеми, Европэм и нэгъуэщI къэралхэми.

НОБЭ

Филологым и махуэщ

Зи щIыналъэ и унафэ зымыщIыж лъэпкъхэм я Iуэху дэIыгъыным и тхьэмахуэщ.

Африкэм и махуэщ

Сабий кIуэдахэм я махуэщ

Аргентинэ Республикэм и лъэпкъ гуфIэгъуэщ - 1810 гъэм щыIащ Накъыгъэ революцэр.

Иордан Хьэшимит Пащтыхыгъуэм и лъэпкъ гуфIэгъуэщ - 1946 гъэм щхьэхуитыныгъэр игъуэтыжащ.

Илъэс 20 и пэкIэ дипломатие зэхущытыкIэхэр зэхуаIэ хъуащ Урысей Федерацэмрэ Словение Республикэмрэ.

Илъэс 20 и пэкIэ дипломатие зэхущытыкIэхэр зэхуаIэ хъуащ Урысей Федерацэмрэ Хорватие Республикэмрэ.

Накъыгъэм и 25 - 28-хэм Таллинн (Эстоние) щекIуэкIынущ НАТО-м хэт къэралхэм я Парламент ассамблеем и гъатхэ сессиер.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым къызэритымкIэ, нобэ Налшык пIалъэ-пIалъэкIэ уэшх къыщешхынущ, хуабэу махуэм градус 19 - 21-рэ, жэщым - градус 14 - 17 щыIэнущ.

Дыгъэр къыщIэкIынущ сыхьэти 5-рэ дакъикъэ 31-м, къухьэжынущ сыхьэт 20-рэ дакъикъэ 33-м.

Хьэуам и псыIагъыр къитIасэнущ процент 63 - 84-м.

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIО Зарифщ.**

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Зэ жыпIэнум тIэу егупсыс.

● Зэхьэзэхуэхэр

Ягу ирихьащ

«XXI лIэщIыгъуэм и пашэ» Урысейпсо зэхьэзэхуэм зыхуагъэхьэзыру, КъБКъУ-м иджыблагъэ щызэIущIащ ар къэралым и щIыналъэ 35-м къыщызэзыгъэпэщ IэщIагъэлIхэр.

А ЗЭIУЩIЭМ къызэгъэпэщакIуэ комитетым къыщипщытэжащ зэхьэзэхуэм зыхуэгъэхьэзырынымкIэ лэжьыгъэр зэрекIуэкIыр.

ЗэIущIэ нэужьым Урысей Федерацэм спортымкIэ, туризмымкIэ, щIалэгъуалэ политикэмкIэ и министрым и къуэдзэ Повалкэ Александр къыбгъэдэкIыу КъБР-м и Правительствэм и УнафэщI Гертер Иван къыIэрыхьащ фIыщIэ тхыгъэ. Абы къызэрыщиIуатэмкIэ, Урысейпсо къызэгъэпэщакIуэ комитетым къилъытащ зэхьэзэхуэр егъэкIуэкIыным пыщIа Iуэхугъуэхэр ди республикэм хъарзынэу зэфIигъэкIыу. Апхуэдэу Повалкэ Александр и тхыгъэм фIыщIэ щыхуещI КъБР-м Жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэм я IуэхухэмкIэ и къэрал комитетми, абы и унафэщI Пащты Бориси.

ЗэIущIэм хэта псоми зэхуэдэу къыхагъэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и къызэгъэпэщакIуэ-техникэ мардэ лъагэхэр, зэхьэзэхуэр гъэхьэзырыным елэжьхэм зыпэрыт IэнатIэм фIыуэ хащIыкIыу, я лэжьыгъэм хуэIэижьу, жэуаплыныгъэр зыхащIэу, хьэщIэхэр егъэблэгъэныр я гуапэу зэрыщытыр. «Ди фIэщ мэхъу «XXI лIэщIыгъуэм и пашэ» зэхьэзэхуэм хэтынухэм республикэм гулъытэ зэрыщагъуэтынур, хьэщIэкIэ егъэлеяуэ фIы щIыналъэм щызекIуэ хабзэр абыхэми зэрызыхащIэнур», - жаIэ а зэпеуэр къызэзыгъэпэщхэм.

КъБР-м Жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэм я IуэхухэмкIэ и къэрал комитетым и пресс-IуэхущIапIэ.

● Щэнхабзэ

Ди тхылъхэр Италием щагъэлъагъуэ

Турин (Италие) къалэм и «Линготто» гъэлъэгъуапIэм накъыгъэм и 12 - 16-хэм XXIV дунейпсо тхылъ жармыкIэ щекIуэкIащ.

МЫ ГЪЭМ абы и хьэщIэ лъапIэт Урысейр. Метр зэбгъузэнатIэ 400-м нэблагъэ зыубыда лъэпкъ стендым щагъэлъэгъуащ Москва, Санкт-Петербург, нэгъуэщI щIыпIэ куэдми я тхылъ тедзапIэхэм къабгъэдэкI тхылъ 2500-рэ (www.salonelibro.it).

Абыхэм яхэтащ Котляровхэ Мариерэ Викторрэ я тхылъ тедзапIэм къыщыдагъэкIахэри. ЖармыкIэм щагъэлъэгъуащ «Кавказ» серием щыщхэу «История. Народы. Обычаи», «Адаты горских народов», «Культы. Легенды. Предания» тхылъхэр, «Живая связь времен», «Заповедная страна: Кабардино-Балкария» сурэт альбомхэр, нэгъуэщIхэри.

Турин жармыкIэм гулъытэ хэха щигъуэтащ Мариерэ Викторрэ езыхэм я IэдакъэщIэкIхэми. Ахэр «Народы Кавказа: история, этнография, география», «Балкария - страна гор и ущелий», «Абхазия - страна души» лэжьыгъэхэрщ.

НэхъапэIуэкIэ апхуэдэ тхылъ гъэлъэгъуапIэ инхэм Къэбэрдей-Балъкъэрыр зэи хэтакъым.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Республикэм щыпсэухэм ящIэн папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Администрацэм и деж жэщми махуэми щолажьэ коррупцэм теухуауэ хъыбар зэревгъащIэ хъуну телефонхэр.

Властым и лIыкIуэхэм яIыгъ къулыкъухэр я щхьэ IуэхукIэ къызэрагъэсэбэпым, лэжьыгъэм ехьэлIа, уголовнэ законодательствэр къызэрызэпаудым фыщыгъуазэмэ, а телефонхэмкIэ Администрацэм и лэжьакIуэхэм захуэвгъазэ хъунущ. ХэIущIыIу фщIыну фызытешыныхь Iуэху гуэрхэм фытепсэлъыхьынумэ, КъБР-м и Iэтащхьэм и Администрацэм и лэжьакIуэхэм зыкъыфпащIэ зэрыхъуну телефоныр къэвгъэлъагъуэмэ зэфIэкIынущ.

ЦIыхухэм къабгъэдэкI дэтхэнэ хъыбарри урысей законодательствэм къызэригъэувым тету зэхагъэкIынущ хабзэхъумэ, къэпщытакIуэ органхэм. Хъыбарыр къызыбгъэдэкIар хэIущIыIу ящIынукъым.

Телефонхэр: **8(8662) 47-17-79, 47-32-56.**

● Иужьрей уэзджынэ

ГъащIэм лъэ быдэкIэ фыщыувыну

Накъыгъэм и 25-р, хабзэ зэрыхъуащи, къэралым и курыт еджапIэ псоми щагъэлъапIэ иужьрей уэзджынэм и махуэшхуэу. Нобэ дэнэкIи щыIунущ а уэзджынэ жьгъырум и макъ лъэщыр, ныбжьыщIэхэр, абыхэм я гъэсакIуэхэр, егъэджакIуэхэр здынэса лъагапIэхэм щыхьэт техъуэу, адэкIэ къапэщылъ IуэхугъуэщIэхэм хуриджэу. ШколакIуэ ныбжьым ит дэтхэнэм и дежкIи мыхьэнэ ин зиIэ а Iуэхугъуэр я щIэщыгъуэщ езанэ классыр къэзыухауэ еджэным и адрей дэкIуеипIэхэм хуэпабгъэ цIыкIухэми, абы ежьэрт зи чэзу гъэ еджэгъуэр къезыхьэлIауэ, зы нэкIэ Iэбауэ гъэмахуэм техьэхэри. Иужьрей уэзджынэм и макъыр гурэ псэкIэ зыхащIэ курыт школыр мы гъэм къэзыух ныбжьыщIэхэм. Абыхэм я дежкIэ а зу макъ жьгъырур сабиигъуэмрэ балигъ гъащIэмрэ яку дэлъ лъэмыж хъыринэщ, гъунапкъэ зэпылъыпIэщ.

ДЭНЭКIИ хуэдэу, махуэшхуэр щагъэлъапIэ ди республикэм и курыт школхэми. Иужьрей уэзджынэр нобэ къахуоуэ ди щIыналъэм и еджакIуэ цIыкIухэми. Абыхэм ящыщу курыт школыр мы гъэм къаух ныбжьыщIэ 6400-м щIигъум. ШколакIуэхэм я гуфIэгъуэр мы махуэхэм даIэт адэ-анэхэм, егъэджакIуэхэм, КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ я лIыкIуэхэм, къалэ, къуажэ администрацэхэм я IэщIагъэлIхэм. Iуэхум ехьэлIа гуфIэгъуэ зэхуэсхэм апхуэдэу кърагъэблэгъащ зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я ветеранхэр, жылагъуэм пщIэ щызиIэ нэхъыжьыфIхэр. Ахэр псори щызэхуос макъамэ дахэхэр къыщыIу школ пщIантIэ хуитхэм. 11-нэ классыр къэзыуххэм нобэрей махуэр гукъинэж ящыхъун папщIэ, школакIуэ нэхъыщIэхэми ялъэкI къагъэнакъым. Абыхэм школ щIыхьэпIэхэр, гуфIэгъуэ зэIущIэр щекIуэкI утхэр удз гъэгъахэмрэ шар зэмыфэгъу гъэпщахэмкIэ ягъэщIэрэщIащ, гуфIэгъуэр нэхъыбэу зыхуэунэтIахэм папщIэ концерт цIыкIухэр, теплъэгъуэ кIэщIхэр ягъэхьэзыращ.

А псори фIыщIэ ящIу, гуфIэгъуэмрэ дэрэжэгъуэмрэ я гум щызу утыкухэм къохьэ школыр къэзыуххэр, я класс унафэщIхэр я пашэу. Ахэр адрейхэм къахощ я зыхуэпэкIэкIи, я плIэм зэпрыууэ едзэкIа дарий лентI щхъуэкIэплъыкIэхэмкIи, я нэгум къищ нэжэгужагъэмкIи. А ныбжьыщIэхэрщ гуфIэгъуэм зыкърезыгъэхьэлIа псоми - егъэджакIуэхэми, адэ-анэхэми, школакIуэ цIыкIухэми, хьэщIэ лъапIэхэми - нэхъыбэу нобэкIэ я плъапIэр. Махуэл дэкIмэ, ахэр хъунущ ди республикэм, къэралым и нэгъуэщI щIыпIэхэм щыIэ еджапIэ нэхъыщхьэхэм я студент, ауэ мы зэманыр абыхэм я дежкIэ хуабжьу ткIийщ: школым къэзыуххэм къэрал экзаменхэр щат лъэхъэнэр къэсащ. Хабзэ хъуауэ, абыхэм ятынущ Зыуэ щыт къэрал экзаменхэр. НыбжьыщIэхэр хущIокъу ахэр ехъулIэныгъэкIэ ятыну, хуопабгъэ я хъуэпсапIэхэм ялъэIэсыну, гугъапIэщIэхэр зрагъэхъулIэну. Шэч къытетхьэркъым абыхэм ящыщ дэтхэнэри къыпэщылъ къэпщытэныгъэхэм зэрыпэлъэщынум.

Иужьрей уэзджынэм балигъ гъащIэм хишэ ныбжьыщIэхэм яхуэгъэза хъуэхъу дахэхэр абыхэм щагъэIунущ нобэрей гуфIэгъуэ зэхыхьэхэм зыкърезыгъэхьэлIа дэтхэнэми. Дэри захудогъазэ къэкIуэнур зей щIалэгъуалэм: «Иужьрей уэзджынэр угъурлы фхуэхъуну, ныбжьыщIэхэ! ГъащIэм фи увыпIэ щывгъуэтыну, гупсысэ Iущхэр зи лъабжьэ Iуэху екIу куэд зэфIэфхыну, насып мыкIуэщIкIэ, ехъулIэныгъэкIэ гъэнщIа гъащIэ ефхьэкIыну. Гъуэгу махуэ, лъагапIэщIэхэр зи плъапIэ, къэралым и къэкIуэнур зэлъыта зи щIалэгъуэхэ!»

ЖЫЛАСЭ Маритэ,
«Адыгэ псалъэ» газетым егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и къудамэм и унафэщI.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2012 гъэм накъыгъэм и 24-м *№249-рп*

Иужьрей уэзджынэм и гуфIэгъуэм ехьэлIа Iуэхухэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и курыт еджапIэхэм зэщIэгъэуIуауэ 2012 гъэм накъыгъэм и 25-м къыщызэгъэпэщын мурадкIэ:

1. Иужьрей уэзджынэм и гуфIэгъуэм ехьэлIа Iуэхухэу курыт еджапIэхэм къыщызэрагъэпэщынухэм хэтын папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и гъэзэщIакIуэ органхэм я къулыкъущIэхэу муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ ирагъэбыдылIэхэм я спискэр къэщтэн мы унафэм и гуэдзэным зэритым хуэдэу.
2. Муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ я щIыналъэ администрацэхэм чэнджэщ етын муниципальнэ курыт еджапIэхэм гъэ еджэгъуэр зэраухым ехьэлIа лэжьыгъэхэр и зэманым къызэрагъэпэщыну.
3. Къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ министерствэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм чэнджэщ етын гуфIэгъуэ Iуэхухэр щрагъэкIуэкIыну щIыпIэхэм шынагъуэншагъэ къыщызэригъэпэщыну, жылагъуэ хабзэр щихъумэну.
4. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЕгъэджэныгъэмрэщIэныгъэмкIэ и министерствэм хуэгъэувын мы унафэр гъэзэщIа зэрыхъуам теухуа информацэр 2012 гъэм накъыгъэм и 30-м фIэмыкIыу кътитыну.
5. Мы унафэр зэрагъэзащIэм кIэлъыплъыну и пщэ илъхьэн Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщIым и япэ къуэдзэ Жылэ В. Хь.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщI ГЕРТЕР Иван

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм 2012 гъэм накъыгъэм и 24-м къыдигъэкIа Унафэ №249-рп-мкIэ къищтащ

Иужьрей уэзджынэм и гуфIэгъуэм ехьэлIа Iуэхухэу курыт еджапIэхэм къыщызэрагъэпэщынухэм хэтын папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и гъэзэщIакIуэ органхэм я къулыкъущIэхэу муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ ирагъэбыдылIахэр

№№	Муниципальнэ щIыналъэхэр	Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и гъэзэщIакIуэ органхэм я къулыкъущIэхэр
1.	Налшык къалэ округ	Гертер И. К. Жылэ В. Хь. Ерчэн Т. Хъу. Щхьэгъэпсо С. Хь.
2.	Шэджэм муниципальнэ район	Фырэ Р. Б.
3.	Дзэлыкъуэ муниципальнэ район	Тюбеев А. И.
4.	Шэрэдж муниципальнэ район	Уянаев К. Хь.-М.
5.	Аруан муниципальнэ район	Сунш А. А.
6.	Прохладнэ муниципальнэ район	Къумахуэ М. Л.
7.	Прохладнэ къалэ округ	КIэнцIалий А. Л.
8.	Тэрч муниципальнэ район	Бышэн А. А.
9.	Iуащхьэмахуэ муниципальнэ район	Гызыев Б. Хь.
10.	Май муниципальнэ район	Шипов В. А.
11.	Бахъсэн къалэ округ	Мусуков А. ТI.
12.	Бахъсэн муниципальнэ район	Къаздэхъу А. Б.
13.	Лэскэн муниципальнэ район	АфIэунэ А. М.

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Си еджапІэ - си къежьапІэ

● ГукъэкІыжхэр

БлэкІа зэманым ущегъэхьэщІэ

Мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щагъэлапІэ Нало Ахьмэдхьан къыззраліхъуэр илъэс 90 зэрырикъуар. А цІыху щыпкъэм теухуа си гукъэкІыжхэмкІэ, и тхыгъэхэм сызрагъэгушхысахэмкІэ, сыдигъуэщ-ну сыхуеят «Адыгэ псалъэм» и щІэдзыкІакІуэхэм.

Бекъан Жанусэ

АХЬМЭДХЬАН сэ щысцІыхуам сыхъыджэбз цІыкІут. СызыщІэсыр химико-биологие факультетрами, адыгэбзэр фІыуэ сольагъурт икІи ди тхакІуэхэм я Іэдакъэщ Іэкі Іэхэм седжэн сЕІэфІт. Хьыджэбз цІыкІуэхэм ди гъусэт Ахьмэдхьан и щыпхъу Зое. Дэ псори дежьуапсэрт абы. Дауи, уемыхъуэпсэнрэт - дэлъхуихьм ягъафІэ, ягъэдахэ, ягъэльапІэ хьыджэбзым! Ахьмэдхьан Зое и дежь общежитым ныщІыхьамэ, дыукІытапэуэ рэдакІэлъыпІыкІрт абихэм. Зое хьыджэбз лъагэт, дахэт; Ахьмэдхьан щІалэщхуэм хуэдизхьуным мащІэт къанэр. А зэманхэм щІэздащ сэ Ахьмэдхьан и тхыгъэхэм седжэн. Пэжыр жысІэнхэм, си щІалэгъуэу сыщеджамрэ иджы зэрыщІэздыкІыжьмкІэ зэхуэдэкъым. Абы и «Нэхущ шу» романым сыщеджам си гум хыхьат. Псом хуэмыдэу зыхэсщІэнат «Хадапщ!» Іыхьэр, абы кьытегъэзэжурэ тІэу-щэ седжэжат. Иджырей щІалэгъуалэм гугъущ къагурыбгъэІуэну а хадапщІэм и гугъуаегъымрэ а зэманым цІыхум ятелъа хьэзабымрэ. Ахьмэдхьан «ХадапщІэр» зэриткъыж дыдэм щагъэт щІэм и щІыкІэ зауэ гъащІэм хэкІуэдауэ колхоз губгъуарт и фызэхэм дазэрыдзІэпыкъур. Сыту нэрылъагъуэ, гурыІуегъуэу тхэрэт Ахьмэдхьан! А хадэм ухешэ, уи гум кьегъэкІыж фІанэм и хьэлагъыщытар, псалъэкІэ нэхъ мыхъуми, диту фІы ящІыну губгъуэм ныхьыхьу щыта, Нартан кьуажэм и унафэщІхэу ШІыбзыхьэ Хьид, Егъэн Задин сымэ.

Сыту сфІэфІ Ахьмэдхьан и тхыгъэхэм сытепсэльхьыну! Псом хуэдэкъым «Нэхъ нан» рассказыр. Сэ езыр куэд щІащ нан сыгъэрыхьурэ. Унанэу а рассказым ущеджэкІэ, Ахьмэдхьан Бышэ нанэ и дзе плъэмыкІыкІу хьэщІапІэ уешэ: Іэмал имыІэу сыхуейщ абы сеуэрилъфыгІну; псыхэ ящыхьыр пщІэншэу иримыкІуту: «Хьэутий кьэкІуэжамэ, Іэнэм кьытетлъхьэну хадэхэкІхэм щІэдгъакІэ», - къэгъуэгурыкІуащ Жансэхъу, Заур, Ахьмэдхьан, Аскэрхьан, Кьарэ сымэ. Уегупсысмэ, сыт и уасэ апхуэдэ цІыхухэр лъэпкъым къыбдалъагъуну!

Ахьмэдхьан цІыкІуэ куэдым фІыуэ яльагъу икІи псалъэ гуапэ Іэджи хуатхащ. Абыхэм ящыщт си щхьэгъуэ полковник Джэтауэ Хьэмыщэ. Абы и тхыгъэ «Отважный понтонер» зыфІищар Нало Ахьмэдхьан теухуат - адыгэлІ щэджащэм Хэку зауэшхэм къищигъэльэгъуэ хахуагъэм, и губзыгъагъэм, и псэм и къулеягъым. Дапхуэдиз акъылрэ зэфІэкІрэ уиІэн хуейт танк бригадэр Неман псышхэуэм зэпрышын щхьэкІэ! И лІыгъэм папщІэ къаралым и дамыгъэ лъапІэ куэд кьыхуагъэфэщат Ахьмэдхьан, ауэ нэхъ лъапІэхэм ящыщт Невский Александр и орденыр. Апхуэдэ щІыхь зыхуащІхэр зырыгъхэт.

Хьэмыщэ фІыуэ ильагъурт Ахьмэдхьан, абы и кьэушхэу полковник Аскэрхьан, Заур сымэ. Абыхэм яхунщІ пщІэм кьрикІуауи кьыщІэкІынут Налохэ благъэ зэрытхэхъуар - ди хьэщхэбз нэхъыщІэ Радинэ Налохэ нысэ яхуэхъуат. Хэт игъащІэм ильэгъуа адэр и пхъум и нэмыхьыкІуэ? «Сэ Ахьмэдхьан, Аскэрхьан, Заур сымэ сабгъэдэсыну сыхуейщ», - жиІэри, Хьэмыщэ кІуат а нэчхъыхтым.

Ахьмэдхьан теухуа псалъэ дахэ, гуапэ куэд зэхэсхащ сэ, ауэ Къэрмокъуэ Мухьмэд хужиІауэ яджьиблагъэ сыкъыгэзджам псори кьыхэщІыпубдзу зыхэсщохьу: «Езым фІыуэ ильагъу и лІыхьжьхьэм хуэдэу лъэщт икІи Іущт, бжьыфІэт икІи лІыфІт Нало Ахьмэдхьан».

Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и егъэджакІуэ.
БЕКЪАН (Джэтауэ) Жанусэ Цом и пхър.

Щыпэ щІыху, и къару емыблэжу и дэжьыгъэм бгъэдэту, щыІэщ унагъуэжкІэ фІы, щыІэщ чэнджэщэгъу, унэтІакІуэ къыпхуэхьуф, ныбжьэгъуфІ, щыІэщ анэ гумащІэ, егъэджакІуэ щыпкъэ... А зи гугъу тщІа псори зэуэ зыхэлъ цІыху гъуэтыгъуэнщ, ауэ Кэнжэ къуажэм дэс, КъБР-м щыпхъэнІэ и егъэджакІуэ Мэлъкъуэнды (Бэрэгъун) Іэбыху епхьэлІэ хьунущ зи гугъу тщІа хьэл-щэн дэтхэнэри. Ар егъэджакІуэ Іэкіуэтъакіуэщ, унагъуэ ёзыльхъугъэ щыпхъэщ, анэ, анэшхуэ Іэфіщ, Іъэныкъуэ кудкІэ щапхъэу бгъэтьагъуэ хъуну Іэбыхьу щагъэльапІэ пшыхь ядыжьлагъ къыщыгъэрагъэпэщащ Кэнжэ къуажэм Щэнхабзэмкіэ и унэм.

ЗЭХУЭС дахэр иригъэкІуэкІащ Іуэхущ Іапэм и библиотекэм и унафэщІ Бэрэгъун Жаннэ. Абы утыкум гуапэу иригъэбгъэщащ пшыхьыр зи саугьыкуКІэ зэхьхьа Іэ-быху, абы и ныбжьэгъуфІ, ильэс куэдкІэ къыдэлэжьа Шыбзыхьэу Лидэ, и шыпхъу Щоджэн Мэржан сымэ и гъусэу. Абыхэм уэрэд дахэкІэ кьапежьащ Щэнхабзэмкіэ унэм и уэрэджьІакІуэ, къэфакІуэ гупым и гъэсакІуэ Мамий Аслъэн.

Іэбыху теухуа псалъэ гуапэ куэд утыкушхуэм щыжаІащ и анэкъиІьхуэзу Бэрэгъун Мэчрэилрэ Щоджэн Мэржанрэ, абы школым кьыщыдэзыжьауэ Шыбзыхьэу Лидэрэ Кьумыкъу Зоерэ, и благъэхэу, ныбжьэгъуэу, къуажэм дэс нэхъыжьыфІхэу Унэжокъуэ Борис, ЖьэкІымыхъу Борис, Болий Хьэзрэталий, Ахьмэт Людмилэ, Болий Кіунэ сымэ. Апхуэдэу пшыхьым кьрагъэбгъэтат Пшынокъуэ Олег, Іэбыху мирингъджахэу КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и тхьэмадэ Тау Пщыкъан, Налшык къалэ администрацэм щэныгъэмкІэ и департаментым и унафэщІым и кьэдзэ Борчаев Камал, щІэныгъэлІ Кьэзанш Сэфарбий, нэгъуэщІхэри. Бзыльхъугъэ гуащІафІэм хузэфІэкІащ жьылэм пщІэрэ нэмысрэ кьыщилэжьыин. Абы и чэнджэщ Іущхэм щІэтщ кьуажэм нобэ кьыдэхьуэ щІэбгъэри.

ГъащІэ купщІафІэ кьигъэщІащ Мэлъкъуэнды Іэбыху. Адыгэ хабзэ, нэмыс зэрыльть, зэхэщІыкІрэ лъагъуныгъэкІэ гъэнщІа унагъуэщхэм кьыхэкІащ ар. Зэкъуэшпэ ІпІрэ зэшыпхъуплІрэ хъу бынунэр адэнщэу пасэу кьэнащ. Я анэр я дэІэпыкъуэгъу нэхъыщхьэу, езыхэр зыр адрейм щІэгъэкъуэн хуэхъуэрэ абыхэм зрагъэгъуэтащ зэрыпсэун Іэщ Іагъэ, щІэныгъэ. 1933 гъэм Іэбыху школым щІэтІысхьащ икІи ехьуІэныгъэ иІэу еджащ. Балигъыпіэ нуда къудейуэ абы и нэгу щІэкІащ Хэку зауэшхуэм и бэлыхьхэр. Дзэлыкъуэ хъунІэхэм щыІэу 1942 гъэм ар япэу хэхуащ зауэм и лыгъэм. Абы щыгъуэ Іэбыху яхэтащ. Пасхуабэ дзэ уІэзэщыем, бийм ныкІуэм, щІэтьа сэлэтхэр мафІэм кьыхэзыхахэм. Апхуэдэу ныбжьыщІэм хуэзэфІэкІ къигъэнакъым биндзэм и танкхэр кьыхэзэрымыкІыфын хуэдэу, Нартан кьуажэм и Іэшэлъашэхэм дежькІэнауэщхуэхэр щыдатІыкІым. Хэку зауэшхуэм и лъэхъэнэм зэфІиха апхуэдэ Іуэхугъуэхэм щхьэкІэ, Іэбыху къыхуагъэфэщауэ щытащ «И гуащІэджьІ хьэлэлъ пашІэ» медаль. ЩІэныгъэ куу зригъэгъуэтыным хунэмыса Іэбыху зауэ и ныбжьэм щІэтІысхьащ егъэджакІуэхэр щагъэхьэзыр курсхэм. Зэреджэм хуэдэуэ ар колхозым щылэжьащ, иужькІи кьуажэ советым ильэс зыбжанэкІэ щылащ. ЕгъэджакІуэ Іэщ Іагъэр зригъэгъуэтри, игуи и пси етауэ абы ильэс щэщІрэ тхукІэ ирилэжьащ Іэбыху. Абы иригъэджахэм кьахэкІащ жьылэм, республикэм ІуэхугъуэфіхэмкІэ цІэрыІуэ щыхьэуа куэд.

Унагъуэ дахи иІэщ бзылъхугъэ Іэдэбым. Абы и бынхэми и къуэрылъху-пхъурылъхуэми зыкъраГъэхьэлат пшыхьым. КъекіуэлІахэр гуапэу ежьуэхьащ бынунагъэшхуэм, абыхэм я нэхъыкьэри куэдрэ кьащІхьэщытыну зэрагуапэр дэтхэнэми кьыхигъэщащ.

Жьэгу пащхьэм и хъумакІуэ, щІэблэм я ущиякІуэ, бзылъхугъэ щыныфІэ, Іэдэб Мэлъкъуэнды Іэ-быху и гъащІэмрэ зэфІихэ Іуэхугъуэхэмрэ ятеуауэ пшыхьыр гъэщІэгъуэну, гукъинэжу екІуэкІащ. ЕгъэджакІуэм, анэм, хэкум, щІэблэм ехьэлІа уэрэдхэр, уСэхэр щыІуащ а зэхуэсым. Ахэр ягъэзэщащ Щэнхабзэмкіэ унэм и пэжьанІуэхэм, ныбжьыкІэм дэт курыт школхэм, сабий садхэм я гъэсэнхэм. Пшыхьым и кІэхуэ псалъэ зрата Іэбыху фІыщІэ яхуищащ зи зэман емыблэжьу абы зыкърезыгъэхьэлІа псоми. Апхуэдэу хъуэхъуащ жьылэм зэпэщІыгъэ, дзэрэзэгъуэ, къэралым мамырыгъэ, зэгурыІуэныгъэ ильу цІыхухэр куэдрэ псэуну, щІэблэм я насып яльагъуну.

КЪАРДЭН Маритэ.

Псэ къабзэ

● Пшыхьхэр

Чэрты Мадинэ и гъэсэнхэр и гъусэу.

ЩІэщыгъуагъ хилъхьэу

Гъатхэ удэзыр щІым япэу кьиузэрыхэкІыу, Мадинэ и еджакІэу щыкІуухэр губгъуэм ирешэ, дерсхэм ящыщ зыбжанэ щІыуэпсым и «куэщІым» щригъэкІуэкІыну. Уэ хущхьуэ зэмылІэужьыгъуэ гъуэтыгъуейхэмкІэ кьулей Бальтык щынальэм егъэджакІуэм сабийхэм щагъэщІыху ди деж фІэкІа нэгъуэщІ зы щІыпІэ кьыщымыкІ кьэкІыгъэ зэмылІэужьыгъуэхэр, аэзр ярегъэдж. А кьалэнхэм хуолажьэ Чэрты Мадинэ и нэІэм щІэту Сэрмакъ кьуажэм дэт курыт школ №3-м щыІэ хэкурыдж гупжьейр.

ЖЬЛЭМ кьедзылІа губгъуэхэм куэдрэ щыдольагъу гъуэгъу щыналъхэм кьэкІа цІыху куэд. Аэзр, кьыззрыдгурыІуэмкІэ, ди деж кьыщыкІ удэ хущхьуэхэм щкьэкІ кьоКІуэ. Ди жагъуэ зэрыхъуащи, апхуэдэ «хьэщІэхэм» сэ папщІэ щыкІухэмкІэ кьэкІыгъэ щыкІуэзэр кьыпапущІ, нэхъІеижращи, я Іьабжьэхэр я гъусэу кьыхатІыкІ. Апхуэдэ Іуэхугъуэм гу льатэри, Сэрмакъ курыт школ №3-м нэхьапэІуэкІэ кьыщыззрагъэпэщауэ щытащ гупжьей щхьэхуэ, щІыпІэм кьыщыкІ удэ лІэужьыгъуэхэр щаджьину, абыхэм япкърыль сэбэпынагъэхэм щыкІэлъэпІыну. ЕджапІэм и унафэщІу а лъэхъэнэм щыта Чэрты Гъумар а лэжьыгъэр пщэрыльр щищІат Балэ Сэчынэт. Абы и Іуэхум пищащ биологиемкІэ егъэджакІуэ Чэрты Мадинэ. Абы и гъэсэнхэм иджы Іэзэу зэхэлъукІ удэ лІэужьыгъуэхэр, дэтхэнэм сыт хуэдэ сэбэпынагъ пкърыльми ящІэ.

- Хущхьуэ зыхэлъ удэхэр зэрезгъэщІыхуэм кьыщэжьІуэу, сэ сабийхэм я зэорагьІэ аэзр медицинэм дауэ кьыщагъэсэбэпми, - жеІэ Мадинэ. - КьынэмыщІауэ, си гъэсэнхэр пщэфІэн Іуэхум хуэогъаджэ, шхыныгъуэ зэмылІэужьжьыгъуэхэр щагъэхьэзыркІэ, удэ хущхьуэхэм ящыщу сыт хуэдэхэр хэлъхьэпхъэми язоГъащІэ. СыззригутъмкІэ, тэмэму, егугъуу еджэзэр школ нэужьым шхапІэхэм пщафІэу щылэжьэфынущ.

Апхуэдэуи бзылъхугъэ цІыкІухэм я Іуэхугъ ГъащІэм кьащхькуэсэбэпынущ.

ЩІэблэм щІэныгъэ ептын, ар бущинч, ГъащІэм ГъэгУ пэж щытегбгъэувэн нэхърэ нэхъапэ щІэжькІым. ПщІэ зыпылъ апхуэдэ лэжьыгъэщ ильэс 25-мнэбгъэльауэ хьэлъэ ГъащІэм и ГъэгУ Чэрты Мадинэ и игъэзащІэр. Егъэджакіуэм ехьуІэныгъэфІэхэр иІэну, ар и гъэсэнхэм я зэфІэжьым дэиныну ди гуапэщ.

ХЬЭМТУ МуІэед.

● Си бзэ - си псэ, си дуней

Зэи мыужьыхыж бзийм хузогъадэ

Дунейр ипэкІэ мэкІуатэ. Абы докІуатэ, зыдеужь ди лъэпкъым. Бзэр къыгуэхьпІэ имыІэу дэтхэнэ лъэпкъми щІыгъущ , сыт щхьэкІэ жьпІэмэ, ар дыгъуасэмрэ ноБэмрэ зэпызыщІэ лъэмыжщ, ди тхыдэр къзэпІуатэ щІэнгъуэзэщ, кьэкІуэнум дыхуэзышэ Іэмалщ. А гъуэгуанэр гъэнщІащ, зэщІащ ди лъэпкъым и зэшыпхъкІэ, и псэ дахэмкІэ, и хабзэ щхьэпэу кьыдекІуэкІхэмкІэ. Анэдэлъхьэзэм кьыхэпхыфынум хуэдиз акъыл кьыббгъэдилъхьэфынукъым зыми. Аращ цІыхум и зыуэщІыныгъэр кьыщежьэр - анэм и бзэрщ.

ЦІыхум бзэмкІэ зыхуэйр кьеІуатэ, и гупсысэм и Іэщэ хьэлэмэтщ, ар иригъэфІакІуэ, нэхъ лъагэ ещІ. Абы и мызакъуэу, щІыху щхьэхум и акъылри, и гупсысэкІэри къэзыгъащІэр бзэрщ. Бзэ зимыІэ лъэпкъым лъэпкъыгъуэр фІокІуэд. Бзэм игъэзащІэ кьалэнхэм я щІыхьэ ту сыхуейт Щоджэн Аслъэнджэрий и «Адыгэбзэ» усэм щыщ мы пычыгъуэр:

Ди адыгэбзэм лъэпкъыр зэпещІэ,
Блэкіа зэманхэр дэ къыдегъащІэ,
Ди нартыжь лъэпкъым узрэд хуеус,
Ди лъэпкъ уэрэдхэр дэни нехьэс.

А бзэм и фІыгъэкІащ дэ псоми нэІуасэ дыщІыхуэхьур, аращ тхыдэм кьыщыкъуа Іуэхугъуэхэм дыхуэзыгъэджэжыр. АтІэ дауэ фІыуэ умыльагъунрэ апхуэдиз Іуэху щхьэпэ кьыпхуэзыгъэжь бзэр? Анэ быдзышэм щыгъуэу дэтхэнэ зы сабийми ди тхъэкІуэмэм Іэфіу кьиІуэ ди бзэр дымыщІэныр хьэдэгъуэдахэщ! Дэтхэнэ цІыхуми и гъащІэм и къежьапІэ, и лъабжьэ анэдэлъхубзэр лъэпІэнуми ефІэкІуэнуми хуитыр езы лъэпкъырщ. Лъэпкъыу дауэ зэрызубжьыжыр уи бзэр умыщІэжу, абы хуэфащэ пщІэ хуумыщІу? Уи адэшхуэ-анэшхуэм, уи адэ-анэм я бзэр умыщІэмэ, убзэмыІу пэлъытащ. Уи бзэр зэи мыужьыхьыж бзийм хуэдэщ.

Сыадыгэщ, бзэр сиІэхукІэ,
Сыадыгэщ, бзэр псэуху, -

жиІащ усакІуэ цІэрыІуэ Сонэ Іабдулчэрим. Хуабжьу си жагъуэ мэхъу цІыху зырыхэм зыптыжьаІыкІыу зыхэхэсхэм деж: «Адыгэбзэр сыт щІэдджьнр? Кьулейсыщ, щхьэруншэщ...». Ар емыкІыщ уи бзэм хужьпІэну! Ар жьызІэфынур езыр цІыху «кьулейсыщ», ёзым и лажьэр бзэ хейм кІэрецІэлъ. Си бзэм нэмыплъ езытхэр игъэкъуаншэу, игъэкІытэу Кьагырмэз Борис етх:

Ди лъэпкъым щыщу узыфІэмыІэхум,
Адыгэу сыбжу, симыплъэн и нэгу.
Фіокіуэдыр и пщІэр, уи пщІэр зыгъэкІуэдым,
Кьыпхужьызыіэм «Бзэр лъэрымыкъ цІыкІущ».

Адыгэбзэ, адыгэпсэ. Пэжу пІэрэ ар, адыгэм и псэр адыгэбзэу? Абы шэч кьытозыгъэхъэ Іуэхугъуэ куэд урохьэлІэ ди зэманым. Инькъуэхэм дежь кьыпщохьу ар псалъэ кьудейуэ, сыт щхьэкІэ жьпІэмэ, адыгэбзэнщэуи цІыхухэм я Іуэху кьыщикІ кьохьу - хамбзэр нэхъ кьэзыщІэ кьытхокІ. Адыгэ унагъуэ куэдым ущрохьэлІэ анэдэлъхубзэр зэрызрамыпсэкъым кьыхэкІыу я бынхэр бзэмыІу хьуауэ. Куэдрэ сигу кьокІыж Щоджэнщ!кІу Алий и «Хьэжьигъэ пут закъэм» щыщ щІэнэкІалъэр: «Адыгэбзэр сыту ссын? Дыгъэрекэр урысыбзэс-». НэгъуэщІ щхьэпэ-щхьэпэ зэрыщІэсыр, ГъащІэм хуэкІэрымыкІуауэ кьэзыльытэр гунэжщ. Ар сэ сфІэтэмэмкъым, сыт щхьэкІэ жьпІэмэ, зыгуэр кьызэрызгурыІуэрэ, а бзэм нэхъ рэзэ нэхъыфІ зэрыщымыІэм сыщІагъэджькІащ. Си адэшхуэр сэ сщІэжьыркъым, ауэ си адэм зэрыжиІэжьмкІэ, абы адыгэбзэ дахэ Іуриlъащ, хьыбар куэд ищІэу щытащ, гуп яхьыхэмэ, уэрэдыжьхэмкІэ псорИ кьыщиІэхьрт.

Си анэшхуэ Чбирэт и гущэкъу уэрэдымкІэщ адыгэбзэр япэу зэрызэзгъэщІар, абы и ІэфІагъыр зэрызыхэсщІар. Си нэхъыжьыфІхэм хуаІэ лъагъунытгъэмрэ пщІэмрэ гъэугуГъэлъагъуэ яхуэхъуащ абыхэм я бынхэм. Ара кьыщІэкІынщ мыгупсысэу си адэ Жылэтэж Хьэжьисмелпэ си адэ кьуэш Іэниуаррэ ди университетым адыгэбзэмкІэ и кьудамэм щІэзгъэтІысхьар. ЕхьуІэныгъэ яІэу кьаухри, егъэджакІуэ Іэщ Іагъэр кьыхахащ. Си адэм бзэр адэкІэ нэхъ кууэ иджын мурад иІэти, аспирантурэм щІэтІысхьэри щІэныгъэм зритащ, филологие щІэныгъэхэм я кандидатщ, щІэныгъэхъэхуакІуэ институтым щолажьэ. Си адэм пщІэ лей хузощІ, абы кьытхилъхьэ гъэсэныгъэмрэ щІэныгъэмрэ щхьэкІэ. Дыззрыадыгэр, абы дрипэгэн зэрыкуейр ди лъым, ди пкъым хэту дыкьегъэхъу. СытКІи чэнджэщэгъу тхуохьу, тхыльэ, журнал дыщигъащІэркъым, кьытхуоджэ, дыкърегъаджэ.

Ди унэм сыт щыгъуи щоІу ди бзэ дахэр. Апхуэдэ хабзэ дыдэ ильэ ди адэ кьуэшым и унагъуэми. Ар адыгэбзэмкІэ егъэджакІуэу щолажьэ ёзыр щеджа школым. Сэ си гупсысэу ди унагъуэм ди бзэр зэи щымыкІуэщыну, ди нэхъыжьыфІхэм кьытхапща лъагъуныгъэр мыкІуэщІыну. Адэ-анэм бзэм худагъэщІа пщІэмрэ лъагъуныгъэмрэ нэхъ куу ищІащ, адыгэбзэм и хабзэ щэхуэмрэ и гъэщІегъуэнагъымрэ дыдригъэхьэхьфащ адыгэбзэмкІэ ди егъэджакІуэ ГъхытІыкІ Люся.

Дэтхэнэ адыгэри сэ сэхьхуэджэ и бзэм хуэсакъыну. Щыдгъэхъэмэ ар ди жьэгум, щыдгъэзэпсалъэ адыгэхэр адыгэбзэкІэ!

ЖЫЛЭТЭЖ Данэ,
Арщыдан курыт школ №2-м и 9-нэ классым и еджакІуэ.

НапэкІуэцІыр зыгъэхьэзырар ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Гъэсэныгъэм гъунэ иІэкъым

● Зэхуэсхэр

Налшык къалэ администрацэм егъэджэныгъэмкІэ и департаментым кьыззригъэпэща практикэ лэжьыгъэ иджыблагъэ щрагъэжьІуэкІащ прогимназие №65-м. Сабий сад-пащІэдзэ еджапІэхэм я унафэщІхэр зыхэта семинарыр теухуат зезыгъэужь педагогикэ технологиехэр егъэджэныгъэм кьызэрыщагъэсэбэпым.

УЛЪЭЩІЭМЫХЬэУ жьыхуаІэм хуэдэу, гъащІэм зехъуэж. Егъэджэныгъэм нэхъапэм кьамыгъэсэбэпу щыта Іэмальщ!эхэр кьыхохьэ. Сабийм ныкъыкъуэ псомкІи зегъэужьныр зи пщэ кьыдэхэу еджапІэхэм я лэжьыгъэр траухуэ я зэхъуэкІныгъэхэм, икІи, Іэмал зэриІэкІэ, ар зэрыгъэфІэкІуэным яужь итхэщ. Си гугъу сщІы семинарым и мурад нэхъыщхьэу щытар сабий садымрэ пэщІэдзэ классхэмрэ кьекІуалІэ цІыкІуэхэм я гъэсэныгъэм, егъэджэныгъэм иджырей педагогикэ технологиехэм я Іэмалхэр хэпща зэрыхъунурат. А мурадым егъэщІауэ еджапІэм и гъэсакІуэхэм - егъэджакІуэхэм кьызэрагъэпэща дерс зыбжанэм и пэ кьихуэу, кьызэхуэсахэм я пащхьэ кьыщыпсэлъахэщ программиазие №65-м и унафэщІ Багъэтэр Ларисэрэ абы и къуэдзэ Кундалевич Наталиерэ. Ахэр тепсэлъыхьащ сабий садрэ пэщІэдзэ еджапІэу зэхэт, кьалэм щынэхъыбІэхэм хабжэ программизием и Іуэхущ!афэхэм, абы и гъэсакІуэ-егъэджакІуэхэм я лэжьэкІэм, семинарым хуагъэхьазыра дерсхэм, абыхэм я мурад нэхъыщхьэхэм.

Зэхьыхьэм и гъэлъэгъуэныгъэ Іыхьэм я зэфІэкІхэр утыку кьыщрахьащ садым и сабий нэхъыжь гупым я гъэсакІуэ Ует Тамарэ, школым щыхуагъэхьазыр гупым я гъэсакІуэ Накуэ Индирэ, сурэт щІыным хуезыгъаеэ Филимоновэ Татьянэ, иджыблагъэ абзэр сабийхэм езыгъэжьа Герговкэ Анетэ, езанэ классым и егъэджакІуэ Гуэнгъэпщ Анисэт сымэ. Иджырей гъэсэныгъэ-егъэджэныгъэм и Іэмалхэр кьагъэсэбэпурэ, ныбжь-ныбжьыкІэрэ къэзыгъэсыгъэ ныкъыкъуэ Жансэхъу, Заур, Ахьмэдхьан, Аскэрхьан, Кьарэ сымэ. Уегупсысмэ, сыт и уасэ апхуэдэ цІыхухэр лъэпкъым кьыбдалъагъуну!

Ахьмэдхьан цІыкІуэ куэдым фІыуэ яльагъу икІи псалъэ гуапэ Іэджи хуатхащ. Абыхэм ящыщт си щхьэгъуэ полковник Джэтауэ Хьэмыщэ. Абы и тхыгъэ «Отважный понтонер» зыфІищар Нало Ахьмэдхьан теухуат - адыгэлІ щэджащэм Хэку зауэшхуэм кьищигъэльэгъуэ хахуагъэм, и губзыгъагъэм, и псэм и кьулеягъым. Дапхуэдиз акъылрэ зэфІэкІрэ уиІэн хуейт танк бригадэр Неман псышхэуэм зэпрышын щхьэкІэ! И лІыгъэм папщІэ къаралым и дамыгъэ лъапІэ куэд кьыхуагъэфэщат Ахьмэдхьан, ауэ нэхъ лъапІэхэм ящыщт Невский Александр и орденыр. Апхуэдэ щІыхь зыхуащІхэр зырыгъхэт.

Хьэмыщэ фІыуэ ильагъурт Ахьмэдхьан, абы и кьэушхэу полковник Аскэрхьан, Заур сымэ. Абыхэм яхунщІ пщІэм кьрикІуауи кьыщІэкІынут Налохэ благъэ зэрытхэхъуар - ди хьэщхэбз нэхъыщІэ Радинэ Налохэ нысэ яхуэхъуат. Хэт игъащІэм ильэгъуа адэр и пхъум и нэмыхьыкІуэ? «Сэ Ахьмэдхьан, Аскэрхьан, Заур сымэ сабгъэдэсыну сыхуейщ», - жиІэри, Хьэмыщэ кІуат а нэчхъыхтым.

Ахьмэдхьан теухуа псалъэ дахэ, гуапэ куэд зэхэсхащ сэ, ауэ Къэрмокъуэ Мухьмэд хужиІауэ яджьиблагъэ сыкъыгэзджам псорИ кьыщІыпубдзу зыхэсщохьу: «Езым фІыуэ ильагъу и лІыхьжьхьэм хуэдэу лъэщт икІи Іущт, бжьыфІэт икІи лІыфІт Нало Ахьмэдхьан».

Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и егъэджакІуэ.
БЕКЪАН (Джэтауэ) Жанусэ Цом и пхър.

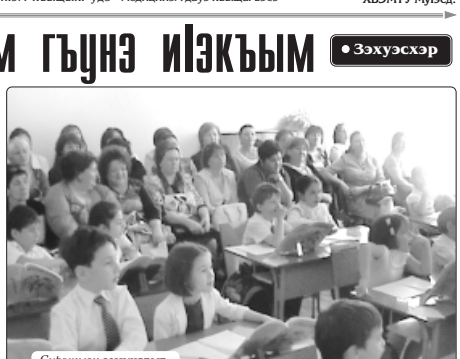

Сурэтым: семинарыр щекІуэкІым.

зэщхьэщыдэ сабий гупхэм кьыщагъэльэгъуа дерсхэр хьэщІэхэм икъуІэ гъэщІэгъэуэн ящыхьуат.

«Акъылым уасэ иІэкъым, гъэсэныгъэм гъунэ иІэкъым», - жаІэ. И кьаруи емыблэжу зи ІэнатІэм бгъэдэт егъэджакІуэм сабийм яригъащІэр нэхъыфІу, нэхъ гъэщІэгъэуну ябгъэдильхьэн папщІэ Іэмал зэмылІэужьыгъуэкІэ кьызэрэпэщауэ Ует Тамарэ иригъэкІуэкІа «Дэ дыкъэхуэгакІуэщ» дерсыр фІы дыдэу кьежьуІаащ. Дыкъэзыухъуреихь щІыуэпсым, абы щыІэу хьэуам и щытыкІэхэр, ар цІыхум кьызэригъэсэбэп щІыкІэхэм щытепсэлъыхь дерсым сабийхэм кьэхутэныгъэ куэд щрагъэкІуэкІащ. ЦІыкІуэхэм кьащІащ, мывэ цІыкІум хуэдэу, хьэуар кьызэрымыщтэфынур, псым хуэдэу зэрымыкІутыфынур, мэ, фэ, ІэфІагъдыджагъ зэримыІэр. Абыхэм кьахутащ кьэуам хьэлъагъ зэриІэр, абыкІэ гъэпща хьэфэр псым зэрыщІэмытІысыкІыр, хьэуар кьыщыплкІэ, нэхъ псынщІэ зэрыхъур, жьы кьыщепщэкІэ, абы кьызэрикІухьыр зыхэтщІэу зэрыщІыр, нэгъэщІ куэди. Апхуэдэу цІыкІуэхэм кьагурыІуащ хьэуар кьабзэу щытыным цІыхуэм и узыншагъэмкІэ мыхьэнэщхуэ зэриІэр. Зытепсэлъыхьыр кьызыхэзыщІ усэхэм, кьуажэхьхэм кьеджэазщ, дыкъэзыхуЪуреихь щІыуэпсыр зэрахуэзфІэкІкІэ яхъумэну псорИ кьыхураджащ. Дерсым гъэсэныгъэ мыхьэнэщхуэ зэ риІэр кьагъэльэгъуащ абы кьрихьэлІа псомИ.

Семинарым хэтахэм ирагъэлъэгъуащ урипагэ хъуну, сабийм сыт и лъэныкъуэкІи зыщиужьыну Іэмал кьэзыту кьызэрэпэща пэш зэлъыІуахэр, я екъуалІэныгъэхэр наІуэ кьэзыщІ бзыным дежи кьыщыззтеувыІахэщ. Сабийр еджапІэ нэхъыщхьэм хуэгъэхьэзырыным хуэгъэгъуэ зэрыщІэзыр, ар ящІыщІ кьэдИ. Апхуэдэу цІыкІуэхэм кьагурыІуащ хьэуар кьабзэу щытыным цІыхуэм и узыншагъэмкІэ мыхьэнэщхуэ зэрИгъэ. Зытепсэлъыхьыр кьызыхэзыщІ усэхэм, кьуажэхьхэм кьеджэазщ, дыкъэзыхуЪуреихь щІыуэпсыр зэрахуэзфІэкІкІэ яхъумэну псорИ кьыхураджащ. Дерсым гъэсэныгъэ мыхьэнэщхуэ зэ риЪэр кьагъэльэгъуащ абы кьрихьэлІа псомИ.

Семинарым хэтахэм ирагъэлъэгъуащ урипагэ хъуну, сабийм сыт и лъэныкъуэкІи зыщиужьыну Іэмал кьэзыту кьызэрэпэщауэ пэш зэлъыІуахэр, я екъуалІэныгъэхэр наІуэ кьэзыщІ бзыным дежи кьыщыззтеувыІахэщ. Сабийр еджапІэ нэхъыщхьэм хуэгъэхьэзырыным хуэгъэгъуэ зэрыщІэзыр, ар ящІыщІ кьэдИ. Апхуэдэу цІыкІуэхэм кьагурыІуащ хьэуар кьабзэу щытыным цІыхуэм и узыншагъэмкІэ мыхьэнэщхуэ зэрИгъэ. Зытепсэлъыхьыр кьызыхэзыщІ усэхэм, кьуажэхьхэм кьеджэазщ, дыкъэзыхуЪуреихь щІыуэпсыр зэрахуэзфІэкІкІэ яхъумэну псорИ кьыхураджащ. Дерсым гъэсэныгъэ мыхьэнэщхуэ зэ риЪэр кьагъэльэгъуащ абы кьрихьэлІа псомИ.

Сурэтыр тезыхар **Толгуров Камалщ.**